

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

Ellər bizi unutmaz, xatırlayar həmişə,
Mir Mehdi, qalsa bizdən bir yadigarı ömrün.

Mir Mehdi Seyidzadə...Bir vaxtlar orta məktəb dərslərlərində şeirlərini oxuduğumuz, əzbərlədiyimiz gözəl uşaq şairi. 30-cu, 40-cı, 50-ci, 60-cı, 70-ci illərin uşaqları onun şeirlərini əzbərləyə-əzbərləyə bağçaya, məktəbə gediblər, Vətəni sevilər, təbiəti qoruyublar, ata-ana qədri biliblər. İndi də mək-

ƏDƏBİ HƏYAT

Üzündən-gözündən nüranilik yağan bu ağsaqqal şairin o zamanlı öyüdü mənə dərs oldu. Bu bizim birinci və sonuncu görüşümüz oldu. 1976-cı ilin sonuncu avqust günündə Mir Mehdi Seyidzadə 69 yaşında dünyasını dəyişdi.

**Yasəmənlər açanda,
Bülbül bağda uçanda,
Oxuyanda nəğməni-
Xatırlayarsan məni!**

**Aşanda uca dağdan,
Keçəndə gur bulaqdan,
Gəzəndə göy çəmən-
Xatırlayarsan məni!**

**Arzular çox, ömür az,
Mən olmayanda hər yaz,
Dolaşanda gülşəni-
Xatırlayarsan məni!**

ürək sözlərini həyəcənsiz oxuya bilmirik. Məsələn, Abdulla Şaiq haqqında o, belə yazır: "Şaiqin qələm yoldaşları, tələbələri, onu yaxından tanıyanlar böyük ədibə dərin hörmət və məhəbbət bəsləyirdilər. H.Cavid, Y.Vəzir, S.S.Axundov, Seyid Hüseyn Şaiq barəsində deyirdilər ki, "O, mələk kimi bir insandır". Məncə, Mir Mehdi'nin özünün də belə mələk kimi bir insan olması (yaxşı sənətkarlar da bunu təsdiq edirlər) elə o gözəl insanlardan keçib.

Mir Mehdi Seyidzadə zəngin bir ədəbi irs qoyub getmişdir. Bunların böyük bir qismi uşaq ədəbiyyatı nümunələridir. Etiraf edək ki, o, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində bir uşaq şairi kimi daha çox

ədəbiyyatı" dərslindən M. M. Seyidzadəyə həsr olunmuş oçerki diqqətlə oxudum. Bu oçerkdə M.M.Seyidzadənin uşaq ədəbiyyatı sahəsində yorulmaz fəaliyyəti haqqında çox geniş və ətraflı söz açılır. Şairin xüsusilə keçən əsrin otuzuncu illərindəki məhsuldar fəaliyyəti heyrət doğurur. Həmin illərdə M.M. Seyidzadə nə az-nə çox-on iki kitab çap etdirmişdir.

Böyük Vətən müharibəsi illərində də şair yeni kitablarını çap etdirir, müharibə mövzusunda uşaqlar üçün əsər yazmağın çətinliyini və məsuliyyətini dərk edir, çalışır ki, onların qəlbində düşməne nifrət, Vətənə məhəbbət hissləri oyatsın. Əlbəttə, bu yazıda M.M. Seyidzadənin uşaqlar

Cananını Mir Mehdi şirin can kimi sevmiş,
Canan özü də can kimidir, can acı olmaz.

Mir Mehdi Seyidzadənin qəzəlləri dünyadan kəminə zövq almaq istəyən, gözəllərə və gözəlliyə biganə qalmayan nikbin bir insanın ürək sözləridir. Şair gözəl başa düşürdü ki, XX əsrdə klassik poeziyada olduğu kimi çətin və qəliz anlaşılan sözlərdən, ifadələrdən, mürəkkəb tərkiblərdən istifadə etməklə oxucuları ələ almaq olmaz. Odur ki, keçən əsrin əvvəllərində Əliağa Vahidin başladığı, sonra Süleyman Rüstəmin davam etdirdi qəzəldə sadə ifadə tərzinə sadıq qalmaq lazımdır. Qəzəl xalqa, onun hiss və duyğularına daha tez yol tapmalıdır. Məsələn belə:

"Xatırlayarsan məni..."

təb dərslərində Mir Mehdi-nin şeirləri ilə qarşılaşırıq. Deməli, onu unutmayıblar.

1967-ci ilin soyuq noyabr günlərinin birini xatırlayıram. Biz universitetə yenidən qəbul olunmuşduq, həmin gün indiki İqtisad Universitetinin böyük Akt zalında Mir Mehdi Seyidzadənin anadan olmasının 60 illiyi təntənəli şəkildə qeyd olunurdu. Yaxşı xatırlayıram ki, o yubiley gecəsində mərhum Xalq şairi Süleyman Rüstəm öz qələm dostunun yaradıcılığı haqqında necə vəjdle danışdı. Və o gecədə mən ilk dəfə Mikayıl Rzaquluzadənin, Mirvarid Dilbazinin də ürək sözlərini dinlədim. Özü də yaradıcılığı kimi nəhəng təsir bağışlayan Süleyman Rəhimov isə dedi: "Mir Mehdi-bizim Ağ (seyid olduğuna görə, bütün yazıçılar ona "Ağa" deyər müraciət edirdilər-V.Y.) başdan-ayağa mənəviyyat mücəssiməsidir.

O gündən mənim qəlbimdə Mir Mehdi Seyidzadə ilə görüşmək arzusu keçdi. İndiki kimi dnyildi o illərin ağsaqqal-javan münasibətləri. Biz belə insanlara ədəbiyyatımızın klassikləri, canlı heykəlləri kimi baxırıq. Bu arzuma bir neçə ildən sonra nail oldum. Bir dəfə Nizami adına Ədəbiyyat muzeyinin arxa tərəfində-kitab mağazasında ona yaxınlaşdım. Ağ təzə çıxan kitablara baxırdı. Əlimdə onun bir kitabı utana-utana yaxınlaşdım ki, avtoqraf yazsın. Başdan-ayağa məni süzdü. Soruşdu ki, harada oxuyuram. Filologiya fakultəsində oxuduğumu biləndə, çox sevindi. "Mir Cəlal sənə dərs deyibmi?"- deyər soruşdu. Sonra avtoqraf yazdı və axırda ayrılanda belə bir söz dedi: "Yaxşı ədəbiyyatçı olmaq istəyirsənsə, gerek ərəb-fars dillərini yaxşı biləsən, klassik poeziyanı mükəmməl öyrənəsən, Füzulini bilməsən, onda heç deməyəsən ki, mən ədəbiyyatçıyam".

Ölümündən keçən bu 42 il ərzində Mir Mehdi Seyidzadə şübhəsiz ki, unudulmayıb. Öncə onu unutmamağa qoymayan gözəl-gözəl xatirələr olub. Ağanın təmkinli davranışı, insaniliyi, səmimiyyəti kimsənin yadından çıxmayıb. İkinci, dərslərdə yenə şeirləri, mənzum nağılları uşaqların (yeni nəsillərin) əqlini işıqlandırır. Nəhayət, filologiya elmləri namizədi Hacı İsmayilov "Mehdi Seyidzadə" adlı maraqlı bir kitab nəşr etdirib ("Yazıçı", 1984), Ağanın həyat və yaradıcılığında ətraflı söz açıb.

Mir Mehdi Seyidzadə əslən Bakının Əmircan kəndindəndir. "Unudulmaz xatirələr" adlı kitabında şair uşaqlıq və gənclik illərindən söz açır, atası məcburiyyət üzündən Aşqabada köçmüşdür. İlk təhsilini mollaxanada alan, sonra Rusiya təbəələri üçün açılan "Məktəbi-Ziya"da təhsilini davam etdirən, ərəb, fars, rus dillərini mükəmməl öyrənən Mir Mehdi bu qütbətdə atasını itirir. Azərbaycana isə keçən əsrin iyirminci ilində- Sovet hakimiyyəti qurulanda qayıdırlar. Mir Mehdi təhsilini davam etdirir, tezliklə ilk yazıları ilə mətbuatda çıxış edir, böyük ədiblərlə tanış olur, uşaq şairi və dramaturqu kimi tanınmağa başlayır..

"Unudulmaz xatirələr" kitabında Mir Mehdi özünü xoşbəxt sandığını söyləyir, ona görə xoşbəxt sanır ki, o, dövrünün böyük sənətkarları ilə görüşdüyünü, onlarla dostluq etdiyini xatırlayır. Onun gəncliyi və ilk yaradıcılıq illəri qaynar bir ədəbi mühitə uğraşmışdı. Həmin kitabda biz Mir Mehdi'nin Hüseyn Cavid, Abdulla Şaiq, Yusif Vəzir Çəmənəminli, Seyid Hüseyn, Nazim Hikmət, Səməd Vurğun, Mikayıl Müşfiq, Mehdi Hüseyn, Əliağa Vahid, Böyükə Qasımzadə haqqında

xatırlanacaq. Onun istənilən şeirini ya mənzum nağılını oxuyanda dərhal hiss edərsən ki, bunları ancaq uşaq dünyasının inceliklərini, psixologiyasını duyan, onları sevən bir şair qələmə ala bilər. Böyük rus tənqidçisi V.Q. Belinski yazırdı ki, uşaq şairi olmaq üçün uşaq şairi kimi doğulmaq lazımdır. Mir Mehdi də fitrətən uşaq şairi idi. Onun poema və nağılları, pyesləri də bu sahədə ardıcıl fəaliyyətini təsdiq edirdi. "Nərgiz", "Sehrlı nar", "Üç alma", "Sirli çeşmə", "Ceyran", "Fitnə", "İskəndər və çoban" poema və nağılları, "Ayaz", "Qızıl quş", "Nərgiz" (həmin poema əsasında), "Cırdan", "Sevgi", "Sehrlı saz", "Qəmə", "Zəfər", "Ata məhəbbəti" pyesləri uşaqların çox sevdiyi əsərlər olmuşdur. Əlbəttə, yazıldığı dövrdən, quruluşdan asılı olmayaraq qələmə alınan hər hansı uşaq ədəbiyyatı nümunəsi tərbiyəvi əhəmiyyətə malikdir, vətənpərvərlik, dostluq, əməyə məhəbbət, təbiətə sevgi hissləri təbliğ etməlidir. M.M. Seyidzadənin əsərləri də məhz bu qayə və məramı xidmət etmişdir.

Bu yazını qələmə alanda vaxtın məhdudluğunu hiss etdiyimdən uşaq ədəbiyyatı mü-təxəssisi professor Qara Namazovun "Azərbaycan uşaq

üçün yazdığı şeirlərdən çoxlu misallar da gətirmək olar. Ancaq biri ilə kifayətlənəyək:

**Gün, çıx, gün, çıx,
Kəhər atı min, çıx.
Çəmənələrə ver işıq.
Güllər alsın yaraşlıq.
Şəfəqindən bəzənsin
Bağçalarda sarmaşlıq.**

M.M.Seyidzadə folklara, el ədəbiyyatına bağlı bir sənətkar idi və onun xalq nağıllarına tez-tez müraciət edib mənzum nağıllar yazması da bu səbəbdən irəli gəlirdi. Qara Namazov "Göyərçin", "Üç alma", "Qartal və qaranquş", "Sehrlı nar" və s. mənzum nağıllardan söz açır, onların bədii-tərbiyəvi əhəmiyyətini nəzərə çarpdırır. Qeyd edir ki, şairin "Üç bacı" xalq nağılı əsasında yazılmış "Nərgiz" mənzum nağılı uzun illər uşaqlarımızı qəhrəmanlıq ruhunda tərbiyə etmişdir.

M.M.Seyidzadənin pyesləri də nağıl elementləri ilə zəngin idi. Onun Nizami yaradıcılığından təsirlənərək qələmə aldığı "Sevgi" və "Fitnə" pyesləri də gənclərin tərbiyəsində böyük rol oynamışdır.

Mir Mehdi Seyidzadə klassik ədəbiyyatı gözəl bilirdi. Ona görə də onun qəzəl janrında fəaliyyəti də təbii idi. Onun qəzəlləri öz sadəliyi, dilinin saflığı və inə, zərif hissləri sənətkarlıqla əks etdirməsiylə indi də qəzəl xəzinəmizin inciləri kimi öz bədii dəyərini saxlamaqdadır. Özü də bu qəzəllərin çoxu indinin özündə də xanəndələr tərəfindən sevilə-sevilə oxunur.

Hər söz desə aşılərə janan, aji olmaz,
Yar vadə verə vəslini, hicran acı olmaz.

Mənalı həyat sürsə bu dünyada hər insan,
Yüz illik ömür də ona bir an acı olmaz.

Bir xəstəliyə yaxşı əlaj əyləsə şəkisiz,
Ağu kimi olsa yenə dərman, acı olmaz.

Canan ilə bir məclisimə bədə gələydi,
Mən sevməyirəm təntənəni, sadə gələydi.

Dəydiricə qədəh bir-birinə yarın əlində,
Mey camı da qəlbim kimi fəryad gələydi.

Çiyində pərişan saç, janan yenə dalğın,
İlk eşqimizin xatirəsi yad gələydi.

Yarımla görüş müşğül olursa, bari hərdən,
Sevdalı pərilər kimi rüyada gələydi.

Ey kaş, min il sonra bitib ot kimi yerdən,
Bu aləmə Mir Mehdi Seyidzadə gələydi.

Əlbəttə, Mir Mehdi'nin qəzəllərində klassik poeziyanın, xüsusilə Füzuli yaradıcılığının dərin təsirini də unutmamaq olmaz. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, M.M. Seyidzadənin dahi şairə məhəbbəti ona həsr etdiyi "Şairin gəncliyi" pyesində də hiss olunur. Mir Mehdi öz qəzəllərində Füzuli kimi sözün heyramiz dərəcədə dərinliyinə gedə bilmirdi, o, sözünü sadə deyirdi, amma bu sadə deyiliş tərdində Füzulidən gələn təsirləri duymamaq mümkün deyil.

Yanlışdı səni bənəzdim ulduzlara, gözə,lar,
Var hər baxışında yeni aləm, qara gözə,lar!

Bir qəmzə ilə baxmağı öyrənməyə sənə,lar,
Ceyran dayanıb gündə gərə, yalvara gözə,lar!

Min dastana sığmaz o baxışlardakı mənə,lar,
Ceyran hvarə, bir söylə görüm, sən harə, gözə,lar!

Mir Mehdi deyir: neyləmişəm mən yara, gözə,lar?
Müjganı ilə qəlbimi etmiş yara gözə,lar!

Mir Mehdi Seyidzadənin bu il 110 yaşı tamam oldu və elə bilirəm, Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının klassikinə çevrilmiş bu gözəl şairin xatirəsini layiqincə yad edə-cəyik. Ağanın "Xatırlayarsan məni" deyib gələcək nəsillərə üz tutması nisgil olub qal-mayacaq. Çünki bu aləmə bir də Mir Mehdi Seyidzadə gəlməyəcək!